

HARBIY XIZMATCHILAR MA'NAVIYATIGA TA'SIR ETUVCHI OBYEKTIV VA SUBYEKTIV OMILLAR

Xurramov Davron Baxtiyorovich

Samarqand davlat pedagogika instituti tadqiqotchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada harbiy xizmatchilar ma'naviyatiga ta'sir etuvchi obyektiv va subyektiv omillar ilmiy asosda tahlil qilinadi. Obyektiv omillar sifatida ijtimoiy-madaniy, iqtisodiy, siyosiy va harbiy muhitning ta'siri, shuningdek, harbiy xizmat sharoitlari ko'rib chiqiladi. Subyektiv omillar esa harbiy xizmatchining shaxsiy fazilatlari, psixologik holati, ma'naviy qiyofasi va individual motivatsiyalari bilan bog'liq. Maqolada harbiy ma'naviyatni shakllantirish va uni mustahkamlash bo'yicha zamonaviy metodologik yondashuvlar ham o'rganiladi.

Kalit so'zlar: Harbiy ma'naviyat, obyektiv omillar, subyektiv omillar, psixologik barqarorlik, harbiy xizmat, ma'naviy tarbiya, motivatsiya.

Аннотация: В данной статье на научной основе анализируются объективные и субъективные факторы, влияющие на духовность военнослужащих. В качестве объективных факторов рассматривается влияние социокультурной, экономической, политической и военной среды, а также условия военной службы. Субъективные факторы связаны с личностными качествами военнослужащего, психологическим состоянием, духовным обликом и индивидуальными мотивациями. В статье также рассматриваются современные методологические подходы к формированию и укреплению военной духовности.

Ключевые слова: Военная духовность, объективные факторы, субъективные факторы, психологическая устойчивость, военная служба, духовное воспитание, мотивация.

Abstract: This article analyzes, on a scientific basis, the objective and subjective factors influencing the spirituality of military personnel. The influence of the socio-cultural, economic, political, and military environment, as well as the conditions of military service, is considered as objective factors. Subjective factors are related to the personal qualities, psychological state, moral character, and individual motivations of the serviceman. The article also examines modern

methodological approaches to the formation and strengthening of military spirituality.

Keywords: *Military spirituality, objective factors, subjective factors, psychological stability, military service, moral education, motivation.*

Kirish

Harbiy xizmatchilar ma'naviyati milliy xavfsizlik va Qurolli Kuchlar samaradorligining ajralmas qismi hisoblanadi. Ma'naviyat tushunchasi nafaqat shaxsning ichki psixologik holatini, balki uning jamiyatdagi o'rni, qaror qabul qilish qobiliyati va murakkab vaziyatlarga chidamliligini ham o'z ichiga oladi. Ma'naviyat tushunchasi tarixan turli falsafiy maktablar va harbiy doktrinlarda o'rganilgan. Misol uchun, XX asr boshlarida harbiy psixologiya sohasida ma'naviyatni shakllantirish xizmatchining ijtimoiy-madaniy muhitga moslashuvi va xizmatdagi samaradorligi bilan bog'liq deb hisoblangan.

Shu bois harbiy xizmatchilarni psixologik va ma'naviy tayyorlash milliy va xalqaro standartlar doirasida amalga oshiriladi. Harbiy xizmatchilarning ma'naviyati - bu harbiy vazifalarni samarali bajarishning asosiy omillaridan biri bo'lib, uning ostida harbiy xizmatchilarning vatanparvarlik, fidoyilik, jasorat, shaxsiy mas'uliyat, intizom va boshqa ijobiy fazilatlari yig'ilgan. Zamonaviy sharoitda harbiy xizmatchilarning ma'naviy holati nafaqat jangovar tayyorgarlik va texnik jihozlanganlik darajasini, balki ularning psixologik barqarorligi, qarshilik ko'rsatish qobiliyati va jamoaviy hamjihatligini ham belgilaydi. Ma'naviyatga ta'sir etuvchi omillarni obyektiv va subyektiv faktorlarga ajratish ilmiy tadqiqotlar va amaliy ishlarda qulaylik yaratadi. Obyektiv omillar - bu harbiy xizmatchilarning irodasiga bog'liq bo'lmagan, tashqi muhitdan kelib chiqadigan ta'sirlar. Subyektiv omillar esa harbiy xizmatchilarning shaxsiy xususiyatlari, dunyoqarashi, psixologik holati va ma'naviy tayyorgarligiga bog'liq bo'lgan ichki jarayonlarni o'z ichiga oladi. Ma'naviyatning yuqori darajasi harbiy xizmatchilarni qiyin vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilishga, jasorat va fidoyilik ko'rsatishga, shaxsiy manfaatlardan ustun bo'lgan holda jamoa va vatan manfaatlarini himoya qilishga tayyorlaydi. Shu sababli, harbiy xizmatchilarning ma'naviyatiga ta'sir etuvchi obyektiv va subyektiv omillarni chuqur o'rganish, ularni boshqarish va ijobiy ta'sir ko'rsatish usullarini ishlab chiqish zamonaviy harbiy siyosatning dolzarb vazifalaridan biridir.

Asosiy qism

1. Obyektiv omillar.

1.1. Ijtimoiy-madaniy omillar. Jamiyatning ma'naviy-madaniy muhiti harbiy xizmatchilar ma'naviyatiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Milliy qadriyatlar, diniy va etnik an'analar, madaniy meros xizmatchilarning vatanparvarlik hissi va axloqiy qarashlariga bevosita ta'sir qiladi. Masalan, O'zbekiston Respublikasining mustaqillik yillarida harbiy xizmatchilar o'rtasida ma'naviy qadriyatlar, jumladan, fidoyilik, halollik va vatanparvarlik hissi tizimli ravishda targ'ib qilindi. Bu esa xizmatchilarning intizom darajasi va xizmat samaradorligini oshirishga yordam berdi. Ijtimoiy-madaniy muhitni tahlil qilganda, harbiy xizmatchining oilaviy tarixi, jamiyatdagi hurmat va ijtimoiy qo'llab-quvvatlash darajasi ham muhim obyektiv omil hisoblanadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash yuqori bo'lgan xizmatchilar murakkab xizmat sharoitlariga ham tez moslashadi va stressga chidamlilik ko'rsatadi.

1.2. Iqtisodiy va siyosiy omillar. Iqtisodiy barqarorlik va davlat siyosati harbiy xizmatchilar ma'naviyatiga katta ta'sir ko'rsatadi. Moddiy ta'minot, xizmat haqi va ijtimoiy kafolatlar xizmatchilarning ruhiy holati va motivatsiyasini belgilaydi. Masalan, xizmat sharoiti yomon bo'lgan va moddiy ta'minoti past bo'lgan xizmatchilarda ruhiy tushkunlik, motivatsiya pasayishi va harbiy intizomga rioya qilmaslik holatlari kuzatiladi. Shu bilan birga, barqaror iqtisodiy sharoit va siyosiy ishonch xizmatchilarning fidoyilik darajasini oshiradi va ularni murakkab sharoitlarda xizmatga tayyorlaydi.

1.3. Harbiy xizmat sharoitlari. Harbiy xizmat sharoitlari ham obyektiv omillar sirasiga kiradi. Masalan: intizom darajasi; xavf-xatar darajasi; vazifalarning murakkabligi; trening va tayyorgarlik darajasi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, stressli xizmat sharoitlari xizmatchilarda psixologik barqarorlikni kamaytiradi. Shu bois, zamonaviy harbiy tashkilotlarda psixologik tayyorgarlik va ma'naviy tarbiya alohida e'tibor bilan olib boriladi.

2. Subyektiv omillar.

2.1. Shaxsiy psixologik holat. Harbiy xizmatchining ichki psixologik holati, shaxsiy qobiliyatlari, stressga chidamliligi va qaror qabul qilish tezligi subyektiv omillar sirasiga kiradi. Psixologik barqarorlik yuqori bo'lgan xizmatchilar murakkab vaziyatlarda ham samarali harakat qiladilar. Tadqiqotlarda shuni ko'rsatadiki, ichki psixologik holati barqaror bo'lgan xizmatchilar xavfli operatsiyalarni muvaffaqiyatli bajarishadi, jamoa bilan samarali ishlashadi va xizmatda yuqori natijalarga erishadilar.

2.2. Motivatsiya va individual fazilatlar. Xizmatchining motivatsiyasi, qat’iyatlilik, fidoyilik va mas’uliyat hissi subyektiv omillar sirasiga kiradi. Motivatsiyasi yuqori bo‘lgan xizmatchilar o‘z vazifalarini sadoqat bilan bajaradi. Masalan, zamonaviy harbiy tadqiqotlarda xizmatchilarning motivatsiyasi ularning xizmatdagi davomiyligi va intizom darajasi bilan bevosita bog‘liq ekanligi aniqlangan. Motivatsiya shaxsning xizmatga qanchalik sodiq ekanligini belgilaydi va uni murakkab vaziyatlarda ham ruhlantiradi.

2.3. Ma’naviy va axloqiy qarashlar. Shaxsning ma’naviy qadriyatlari va axloqiy prinsiplari harbiy ma’naviyatni shakllantirishda muhim rol o‘ynaydi. Axloqiy yetuk shaxslar xizmatda yuqori samaradorlik va ijtimoiy uyg‘unlikka ega bo‘ladi. Misol: Oila qadriyatlariga hurmat qiladigan va axloqiy printsiplarga amal qiladigan xizmatchilar jamoa ichida hurmatga sazovor bo‘ladi va jamoadagi ijtimoiy muhitni mustahkamlaydi.

Harbiy xizmatchilar ma’naviyatini shakllantirish jarayonida obyektiv va subyektiv omillar bir-birini to‘ldiradi va mustahkamlaydi. Obyektiv omillar tashqi sharoit va ijtimoiy-madaniy muhit bilan bog‘liq bo‘lsa, subyektiv omillar xizmatchining ichki psixologik holati va motivatsiyasi bilan belgilanadi. Ularning o‘zaro ta’siri harbiy samaradorlik va xizmat sifati uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega. Masalan, qulay xizmat sharoitlari va yaxshi moddiy ta’minot xizmatchilarning motivatsiyasini oshiradi, stressga chidamlilik darajasini kuchaytiradi. Shu bilan birga, kuchli shaxsiy fazilatlar va yuqori ma’naviy qadriyatlar xizmatchilarni qiyin va xavfli vaziyatlarda ham faoliyat ko‘rsatishga undaydi.

Statistik ma’lumotlarga ko‘ra, yuqori ma’naviy tayyorgarlik va psixologik barqarorlikka ega bo‘lgan xizmatchilar xizmatda qoidabuzarlik darajasi past va murakkab vazifalarni bajarishdagi samaradorligi yuqori bo‘ladi. Masalan, 2022 yilda O‘zbekiston Qurolli Kuchlarida o‘tkazilgan tadqiqotda 500 dan ortiq xizmatchilar o‘rtasida olib borilgan so‘rov natijalariga ko‘ra, yuqori ma’naviy tayyorgarlik darajasiga ega xizmatchilar xizmatni 95% samaradorlik bilan bajargan, o‘rtacha va past ma’naviyatga ega xizmatchilarning samaradorligi esa 70-80% darajada bo‘lgan. Bu o‘zaro ta’sirni yanada kuchaytirish uchun harbiy tashkilotlar ma’naviy va psixologik tayyorgarlikni integratsiyalashgan shaklda olib borishi lozim.

Harbiy ma’naviyatni rivojlantirish va mustahkamlash uchun zamonaviy metodologik yondashuvlar quyidagilarni o‘z ichiga oladi:

1. Psixologik treninglar va stressni boshqarish metodikasi. Xizmatchilarga murakkab vaziyatlarda psixologik barqarorlikni saqlashga yordam beradigan treninglar tashkil etiladi. Bu treninglar stressni boshqarish, xavfli operatsiyalarni muvaffaqiyatli bajarish va qaror qabul qilish qobiliyatini oshirishga qaratilgan. Masalan, psixologik treninglarda xizmatchilar xavfli sharoitlarda vazifalarni bajarish bo'yicha simulyatsiyalar orqali tayyorlanadi. Bu uslub ularga real operatsiyalarni muvaffaqiyatli bajarishga yordam beradi.

2. Ma'naviy tarbiya va etika kurslari. Axloqiy qadriyatlar va vatanparvarlik ruhini rivojlantirish harbiy ma'naviyatni mustahkamlashda muhim rol o'ynaydi. Ma'naviy tarbiya kurslari xizmatchilarda fidoyilik, qat'iyatlilik, mas'uliyat va halollik kabi sifatlarni shakllantiradi. Misol: O'zbekiston Qurolli Kuchlarida harbiy xizmatchilar uchun muntazam vatanparvarlik va axloqiy tarbiya mashg'ulotlari tashkil etiladi, bu esa ularning xizmatga bo'lgan sadoqatini oshiradi va jamoaviy ruhni mustahkamlaydi.

3. Ijtimoiy qo'llab-quvvatlash tizimi. Oila, jamiyat va harbiy jamoa bilan integratsiyalashgan qo'llab-quvvatlash tizimi xizmatchilarning ma'naviy barqarorligini oshiradi. Ijtimoiy qo'llab-quvvatlash mavjud bo'lganda, xizmatchilar murakkab vaziyatlarda ruhiy tushkunlikka tushmay, xizmatni samarali bajaradi. Masalan, harbiy xizmatchilarga psixologik maslahatlar, oilaviy qo'llab-quvvatlash va ijtimoiy tadbirlar orqali yordam beriladi. Bu esa ma'naviy barqarorlikni mustahkamlashga xizmat qiladi.

4. Professional rivojlanish va malaka oshirish. Harbiy xizmatchilarni doimiy ravishda malaka oshirish va professional tayyorgarlik jarayonlari ham ma'naviyatni rivojlantirishga yordam beradi. Mutaxassislik bo'yicha chuqur bilim va ko'nikmalarga ega bo'lgan xizmatchilar o'z ishlariga sodiq bo'ladi va xizmatdagi qiyinchiliklarni samarali yengadi.

Xulosa

Harbiy xizmatchilar ma'naviyati - davlat xavfsizligi, qurolli kuchlar samaradorligi va milliy mudofaa tizimining ajralmas qismi. U obyektiv va subyektiv omillar bilan shakllanadi. Obyektiv omillar tashqi sharoit, ijtimoiy-madaniy muhit va siyosiy tizim bilan bog'liq bo'lsa, subyektiv omillar shaxsiy psixologik holat, motivatsiya va axloqiy qadriyatlar bilan belgilanadi. Harbiy ma'naviyatni mustahkamlash uchun zamonaviy metodologik yondashuvlarni qo'llash zarur: psixologik treninglar, ma'naviy tarbiya, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash va professional

rivojlanish. Bu yondashuvlar xizmatchilarning psixologik barqarorligini oshiradi, xizmat samaradorligini yaxshilaydi va murakkab vaziyatlarga chidamliligini kuchaytiradi. Ushbu maqola natijalari shuni ko'rsatadiki, harbiy xizmatchilar ma'naviyatini rivojlantirish va mustahkamlashda obyektiv va subyektiv omillarning integratsiyalashgan yondashuvi samarali hisoblanadi. Shu bilan birga, xizmatdagi intizom va axloqiy qadriyatlarni mustahkamlash davlat mudofaasining barqarorligini ta'minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Abduhalilov S. Harbiy ma'naviyat va ma'naviy tarbiya. - Toshkent: "Fan va texnologiya" nashriyoti. 2018.
2. Karimov R. Harbiy xizmatchilar psixologiyasi. - T: "Akademnashr". 2020.
3. Mavlonov T. Oliy ma'naviyat va xavfsizlik. - Toshkent: "Ma'naviyat". 2019.
4. Olimjonov A. Harbiy xizmatchilar motivatsiyasi va ma'naviy barqarorlik. - Toshkent: "Strategiya" nashriyoti. 2021.
5. Shamsiev B. Psixologik tayyorgarlik va harbiy xizmat. - T: "Ilm-fan", 2017.
6. Yusupov M.M. Axloqiy qaror qabul qilishning texnologik vositalari: harbiy ma'no. - T: Xavfsizlik va strategik tadqiqotlar jurnali, 7(1), 2019, 77-85 betlar.
7. Abdurasulov O.A. Yangi O'zbekistonda ma'naviy jarayonlarning tendentsiyalari. // Лучшие интеллектуальные исследования | часть-44 | том-1. Дата публикации: 2025-05-02. Ссылка на PDF: <https://scientific-jl.com/luch/article/view/>.

**Research Science and
Innovation House**

